

NEDEN?

MERAKLI GENÇLER İÇİN
100 FİLOZOFUN HİKÂYESİ

Umberto
Galimberti

NEDEN?

MERAKLI GENÇLER İÇİN
100 FİLOZOFUN HİKÂYESİ

Irene Merlini

Maria Luisa Petruccelli

Çeviren: Filiz Özdem

YAPI KREDİ YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	9
Miletli Thales	22
Anaksimandros	24
Lao Zi	26
Pisagor	28
Buda	30
Konfüçyüs.....	32
Efesli Herakleitos	34
Parmenides	36
Empedokles.....	38
Elealı Zenon.....	40
Sokrates	42
Demokritos.....	44
Hipokrat.....	46
Platon.....	48
Sinoplu Diyojen	50
Aristoteles.....	52
Epikuros	54
Lucius Annaeus Seneca	56
Hypatia	58
Hippolu Augustinus	60
İbn Sina	62
Canterbury'li Anselmus	64
Aquino'lu Thomas	66

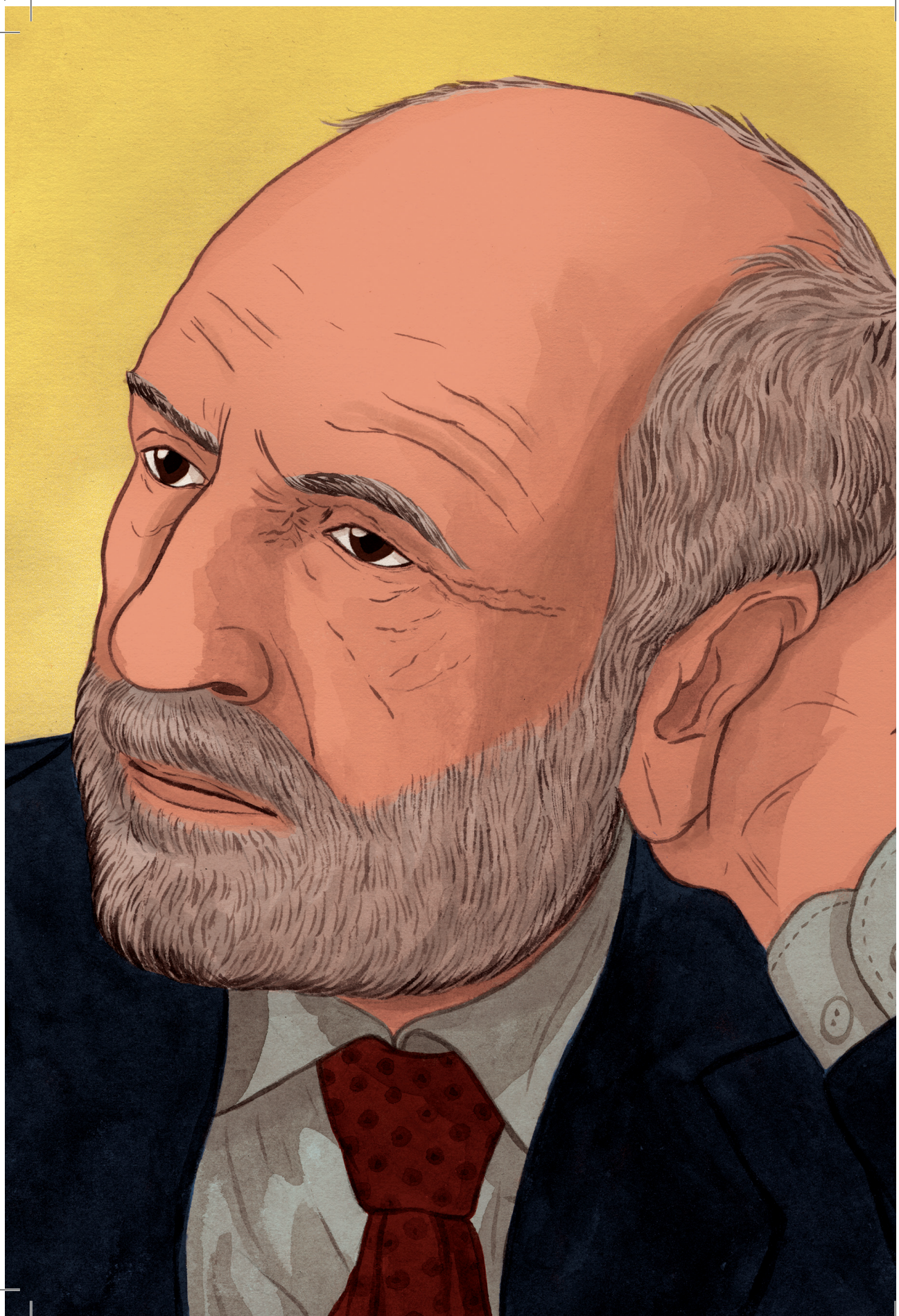

Ockham'lı William	68
Rotterdamlı Erasmus	70
Thomas More	72
Michel de Montaigne.....	74
Giordano Bruno.....	76
Francis Bacon	78
Galileo Galilei.....	80
Thomas Hobbes	82
Descartes.....	84
Blaise Pascal	86
John Locke.....	88
Baruch Spinoza	90
Gottfried von Leibniz.....	92
Giambattista Vico	94
George Berkeley	96
Montesquieu	98
Voltaire.....	100
David Hume.....	102
Jean-Jacques Rousseau	104
Immanuel Kant.....	106
Cesare Beccaria	108
Johann Gottlieb Fichte.....	110
Georg Wilhelm Friedrich Hegel.....	112
Friedrich Schelling	114
Arthur Schopenhauer	116

Charles Darwin.....	118
Søren Kierkegaard.....	120
Karl Marx.....	122
William James.....	124
Friedrich Nietzsche.....	126
Sigmund Freud.....	128
Émile Durkheim.....	130
Edmund Husserl.....	132
Henri-Louis Bergson.....	134
John Dewey.....	136
Max Weber.....	138
Bertrand Russell.....	140
Albert Einstein.....	142
Karl Jaspers.....	144
José Ortega y Gasset.....	146
Gaston Bachelard.....	148
Ludwig Wittgenstein.....	150
Martin Heidegger.....	152
Edith Stein.....	154
Walter Benjamin.....	156
Herbert Marcuse.....	158
Hans-Georg Gadamer.....	160
Günther Anders.....	162
Karl Popper.....	164
María Zambrano.....	166
Jean-Paul Sartre.....	168

Emmanuel Lévinas.....	170
Hannah Arendt	172
Simone de Beauvoir	174
Maurice Merleau-Ponty	176
Claude Lévi-Strauss	178
Simone Weil	180
Marshall McLuhan.....	182
Roland Barthes.....	184
Giorgio Colli.....	186
Paul Feyerabend	188
Gilles Deleuze	190
Zygmunt Bauman	192
Michel Foucault	194
Niklas Luhmann	196
Noam Chomsky	198
Emanuele Severino	200
Jürgen Habermas	202
Jean Baudrillard	204
Luce Irigaray	206
Jacques Derrida	208
Umberto Eco.....	210
Enrique Dussel	212
Gianni Vattimo.....	214
Gayatri Spivak.....	216
Martha Nussbaum	218
Judith Butler	220

Giriş

Umberto Galimberti

Neden çocuklar için felsefe kitabı yazmak gerekti? Çünkü onlar doğuştan filozoftur. Gerçekten de dünyaya geldikleri andan itibaren, içine düştükleri bu dünyayı tanımak için dizginlenemez bir ihtiyaç duyarlar ve bu daha, onları besleyip uyutarak sakinleştiren anne dünyasından başlar. Daha sonra çocuk, anne dünyasından onu çevreleyen dünyaya geçerken kendini kuşatan şeyleri tanımaya koyulur bu nedenle onların sürekliliğini sınamak ve güvenilir olup olmadığını anlamak için bazı hareketleri yeniden yeniden yaparak onları dener.

1. Öngörülemezliğin kaygısı

Aslında dünyada kalabilmek için çocuğun çözmesi gereken ilk sorun, öngörülemezliğin kaygısını azaltmaktır. İnsanlığın yeryüzünde ortaya çıktığı günden beri bildiği ve durmadan dizginlemeye çalıştığı bir kaygıdır bu. İnsan ilkin davranışlarda belli bir düzeni güvence eden ritüellerle, sonra hangisinin iyi ya da kötü sonucu olacağını öngörmeye izin veren davranış modellerini anlatan mitlerle, son olarak da akıl yoluyla bu kaygıyı denetlemeye çalışmıştır. Akıl mantıksal bir ürün olmadan önce, öngörülmezliğin kaygısına karşı bir savunmadır; felsefenin başlattığı akılcı strateji dışında hiçbir strateji bizi koruyamaz.

Çocukların doğuştan filozof olduklarını söylemiştik. Bu, felsefeyi bilmelerinden değil, bilmedikleri bir dünyada hayatta kalabilmek için, bilinçsizce de olsa, felsefi bir tutumu benimsemelerinden kaynaklanır. Bu, dünyayı tanımaya dair bir tutumdur; bu sayede çocukların sahip olmadığı ve onları tehlikelerden koruyacak o korkuları edinmeleri mümkün olur ve

dünya onlara çözülemez gibi görüldüğü her defasında üstlerine gelen kaygı da azaltılmış olur.

Çocukların aslında hiçbir şeyden korkmadığını, bu yüzden bütün tehlikelere açık olduklarını anlamak için onlara şöyle bir bakmak yeterlidir. Bu sebeple, ellerine ne yapacakları belli olmayan cam bir bardak aldıklarında, balkon demirlerine tırmanıp aşağı sarktıklarında, ne olacağını anlamak için ocaktaki ateşe el uzatmaya çalıştıklarında onlara karşı sürekli dikkatli olunmalıdır.

Korku bizi tehlikelerden koruyan en önemli savunma düzeneğidir. Çocuklar dünyada neler olup bittiğini ve tehlikenin derecesini henüz bilmediği için korkmazlar ama kaygı duyarlar. Bir çocuğun, odasında neyin ne olduğunu bilmediği zifiri karanlıkta uyanması derhal kaygıya kapılması için yeterlidir. Heidegger'in ve Freud'un farklı açılardan ama hemen hemen aynı kelimelerle anlattıkları gibi, bu, bağlanacak hiçbir şeyin olmamasından kaynaklanan kaygıdır. Hiçbir sabit noktası, tanıdık bir şey, güven veren bir görüntü yoktur. Çocuk ile bilinmeyen dünya arasındaki en büyük arabulucu olan anne ışığı açıp da onun yatağına oturduğunda, kaygıyı dindiren kendi dünyasına onu yönlendirdiğinde çocuğun umutsuzca ağlaması da son bulur.

2. Annelerin her şeyin anlamını tanımlamak için sürekli “hayır” demeleri

Dünyadaki şeyleri ve onların arasındaki ilişkiyi öğrenene dek daima karpımızın önünde bekleyen kaygıdan kurtulmak için çocuklar doğal bir ihtiyaçla felsefeye dair iki temel ilkeyi öğrenir. Felsefenin ilk gününden itibaren konu edindiği iki temel akıl ilkesi çelişmezlik ve nedensellik ilkeleridir.

Çelişmezlik ilkesi bir şeyin kendisi olduğunu ve başka bir şey olmadığını söyler. Gayet açık görünse de henüz akıl çağına ulaşmamış çocuk bu ilkeye uyamaz. Örneğin elindeki kalem resim yapmaya yaramaktadır ama çocuk resme ara verip kalemi ağzına götürdüğünde bunun anlamı değişir: Kalem artık bir resim gereci değildir, bir biberona dönüşmüştür. Sonra kalemle küçük erkek kardeşine saldırdığında kalemin anlamı yine değişir, artık o bir saldırı aracı olmuştur.

Anlam kargaşası, anlamların sürekli dalgalanması, çocukların dünyaya geldiğinde, onu yorumlayacak bir araçtan yoksun olarak kaçınılmaz biçimde kendilerini içinde buldukları çılgınlığın tipik özelliğidir. Çocuklar yavaş yavaş edindikleri bu araçlarla aşamalı biçimde akla ulaşarak delilikle vedalaşır. İlk hareket, şeylerin anlamını tek bir biçimde sabitlemekten ibarettir. Dolayısıyla kalem kalemdir, başka şey değildir; kalem emmek veya saldırmak için değil, çizim yapmak için kullanılır. Annelerin çocuklarına yılmadan bıkmadan tekrarladıkları “hayır”, onlara çelişmezlik ilkesini, yani bir şeyin kendisi olduğu ve başka bir şey olmadığı konusunu kazandırmanın ilk adımıdır.

Peki bunun yararı nedir? Yararı iki yönlüdür: İlki, konuşurken birbirimizi anlamamızdır. Örneğin anne çocuğa, “Bana kalem ver” derse, çocuk ona ilgi vermez çünkü kalemin kalem olduğunu, başka bir şey olmadığını öğrenmiştir. İkincisi, etraftakilerin kaygısını azaltır çünkü çocuk eline bir kalem ya da bardak aldığı anda, çıkartmaları keserken kullandığı makasla ne yapacağını bilir.

Akılcı düzenin temel taşı olan çelişmezlik ilkesi, mantıksal bir ilke olmadan önce konuşurken birbirimizi anlayabilmemizin koşuludur. Aynı zamanda karşımızdaki işleri çekip çeviren kişiden korkmamamızın koşuludur çünkü şeylerin anlamını tanımlayan çelişmezlik ilkesine uyarsak bundan ne kadar yararlanacaklarını öngörürüz. Zaten tarihinin başından beri her insan grubu, her toplum konuşurken birbirini anlayabilmek ve anlaşmazlıkların önlenmesi gibi iki sorunu çözmek zorunda kalmıştır. Bunlar olmasa ne toplumun düzeni ne de ilerlemesi mümkün olurdu.

3. “Neden”lerin yaşı

Çelişmezlik ilkesini öğrendikten sonra çocuklar dünyada olup bitenlerin nasıl ve neden olduğunu anlamak, bunu en az öngörülebilirlikle yaşayabilmek için sürekli nedensellik ilkesini ararlar. Böylece elinde tuttuğu nesneyi bıraktığında düşüp kırıldığını anladıktan sonra çocuk elindeki nesneleri sıkı sıkı tutması gerektiğini öğrenir. Ancak zamanla, çözülmesi kolay olmayan ve çözüm bulunmadığında zihni rahatsız eden meraklar ortaya çıkar. Tıpkı annesiyle yolda yürürken çocuğun bir anda yaptığı şu gözlem gibi: “Bence Tanrı yok çünkü bir annesi yok.” Bu ifadenin altında

benzetme yoluyla şöyle bir akıl yürütme vardır: Annem beni dünyaya getirdiği için varsam, onu doğuran bir anne yoksa Tanrı nasıl var olabilir? Bu çocuk, büyük olasılıkla, Tanrı'nın varlığından ziyade, nedensellik ilkesiyle ilgileniyor; bu ilke olmadan durumlar açıklanamaz ve bu nedenle varlık nedenleri de olmaz.

Annenin cevabı beklenmedik derecede çarpıcıdır: "Bu sorunlarla ilgilenmek için daha yaşın çok küçük. Büyüyünce anlarsın." Ama hiç de öyle değildir. Çocuğun dünyada yönünü daha iyi bulabilmesi, şeylerin arasındaki bağlantıları kavraması ve böylece bunların oluş ve gerçekleşme biçimlerini anlaşılır kılması için şimdi anlamaya ihtiyacı vardır.

Aristoteles bize şunu hatırlatır: "Bütün insanlar doğal olarak bilmeye yönelir. Kimileri deneyim düzleminde kalır kimileri de nedenlerin bilgisinden oluşan gerçek bilgiye ulaşır." Bu nedenle çocuklar belli bir yaştan itibaren her şeyin nedenini sormaktan asla vazgeçmez. Onlara yüzeysel ya da şöyle böyle cevaplar vermek, daha da beteri hiç cevap vermeyerek onları hayal kırıklığına uğratmak, meraklarını sekteye uğratmak, onları görüp duyduklarıyla yetinmeye alıştırmak; yani gördüklerinin duyduklarının doğru olup olmadığını sorgulamaya yönlendiren eleştirel tutumdan yoksun bırakmak demektir.

4. Akıl yürütme yeteneği

Bildiğimiz şeyleri neden bildiğimizi sanıyoruz? Bunlar defalarca tekrarlandığı için mi? Televizyonda söylendi diye mi? Saygı duyduğumuz bir siyasetçi ya da bir bilim insanı savunduğu için mi? Siyasi ya da dinsel inançlarımıza uyduğu için mi? İyi konuşmayı ve ikna etmeyi bilen birinin öne sürdüğü gerekçeler bizi etkilediği için mi? Eğer nedenlerimiz bunlarsa, hiçbir şey bilmiyoruz demektir; çünkü bilmek demek, savımızı o an için doğru görünen ama ilk itirazda çöken sofist akıl yürütmelerle ya da herhangi bir kanıta dayanmadan duyguları harekete geçirerek ikna etmeyi amaçlayan retorik önerilerle nasıl destekleyeceğimizi bilmek demektir.

Felsefe daha en başından, sahte kıyaslar kullanarak yoldan çıkarmaya çalışan sofistekellikten ve duyguları harekete geçirerek duygusal ve akıl dışı etkenlerle inandırmaya yönelten retorikten ayrılarak doğar. Çocukları bu tür yanlış ikna yöntemlerinden en baştan uzak tutmak, savlarını haklı

çıkarmak kanıtlar sunmaya alıştırmak ama özellikle, akıl yürütmeleri düzgünmüş gibi görünen, sadece içlerindeki çelişkiyi gizleyebildikleri için ikna edici olanların çelişkilerini kavramak mı istiyoruz? Bu, bilişsel ve duygusal haritaların oluştuğu erken çocuklukta başlanması gereken bir çalışmadır.

5. Bilişsel haritalar ve duygusal haritalar

Freud çocuğun büyürken karşılaştığı şeyleri bilme eğilimini belirleyen bilişsel haritaların ve etrafındaki dünya ile olup bitenleri nasıl hissettiğini belirleyen duygusal haritaların ilk altı yılda oluştuğuna inanıyordu. Hayat boyunca böylesine önemli yankıları nasıl fark edebiliriz? Basit: Çocukların yaptıkları resimlere, resimlerdeki kişileri nasıl çizdiklerine, kullanmayı yeğledikleri renklere dikkat edilirse, bunlardan dünyayı nasıl bildikleri, dünyanın onlarda nasıl bir duygusal etki ürettiği zaten görülebilir.

Yetişkin yaşlarda değiştirilmesi zor olan bilişsel ve duygusal haritaların oluşumunda ebeveynlere büyük sorumluluk düştüğü gayet açıktır. Bu haritaların oluşumunda özen gösterilmezse çocuk gördüklerinden, duyduklarından ve kendini ortaya koyduğunda, sorular sorduğunda aldığı karşılıklara göre bunu elinden geldiğince kendi başına inşa eder. Bu nedenle çocuklara kulak vermek, onların gelişimini yakından izleyerek her adımda ödüllendirmek, sorularına ciddiyetle cevap vermek ve onların safliklarına gülmemek önemlidir.

Ebeveynlerin, çocukların bitirir bitirmez göstermeye cesaret edemedikleri çalışmalara gösterdiği ilgi ve dikkat, onların kimliklerinin inşası açısından çok önemlidir; çünkü hepimizin bildiği gibi, kimlik doğuştan gelen bir veri değil, kabul görmenin bir ürünüdür ve bu kabul görme olmadığında çocuk ne kendi fikirlerine ne de duygularına güvenir.

6. Dürtülerden duygulara

Hayvanlardan farklı olarak insanların bir uyarana karşı katı tepkiler veren içgüdüleri olmadığını, bunun yerine belirsiz bir hedefi olan dürtülere sahip olduğunu biliyoruz; bu nedenle saldırgan bir dürtüye ciddi bir tavır alma gibi bir hedef atayabildiğimiz gibi, ifadesini şiddette bulan bir hedef de atfedebiliriz.

Aynı şekilde, erotik bir dürtüye cinsel bir hedef yükleyebileceğimiz gibi, onu yüceltip şiirsel bir kompozisyona ya da bir sanat eserine de dönüştürebiliriz.

Aradaki fark dürtülerin eğitiminde yatmaktadır; hayvanlar bundan muafır çünkü onlar, davranışlarda ve ulaşılacak hedefler konusunda bir seçim yelpazesi sunmayan dürtüleri tarafından yönetilir.

Dürtü eğitiminin eksikliği, çocukları daha erken yaşta kendilerini kelimelerle ve akıl yürütmeye değil, sadece bedensel hareketlerle ifade etmeye iter. Bunun bir örneği, eylemlerinin ciddiyetinin hiçbir şekilde farkında olmadan kınanacak davranışlarda bulunan sözde “zorba”lardır. Kant der ki: “İyi ile kötü arasındaki farkı belki tanımlamaya bile gerek yoktur çünkü herkes bunu zaten doğal olarak içinde ‘hisseder’.” Zorba söz konusu olduğunda bu “hissetme” eksiktir çünkü genellikle kendi davranışlarına eşlik eden o duygusal yankıyı hissetmesini sağlayacak eğitici anlarla hiç karşılaşmamıştır.

Büyükanneimizin bize masallar anlattığında hissettiğimiz o duygusal yankıdan söz ediyorum; bu masallar acımasız da olsa, çocuklar kötülüğün bilgisinden, hatta yas tutmaktan uzak tutulmamalıdır çünkü çocuk bunları kendi yaşının izin verdiği ölçüde anlayacak, hayat onu bu durumlarla karşılaştırdığında şaşırmadan nasıl tepki vereceğini bilecektir.

O masalları dinlerken ya da annemizin eşliğinde okurken iyi ile kötü, doğru ile yanlış, hoşluk ile fenalık arasındaki farkın ne olduğunu zihinsel olmaktan ziyade duygusal olarak “hissetmemizi” sağlayan bir duygusal düzenleyici edindik.

Duygusal eğitim olmadan davranışlarımızın iyiliği ya da kötülüğü konusunda anında bir farkındalığa sahip olmamanın yanı sıra, günlük suç haberlerinin bize göstermeye devam ettiği toplumsal tehlikeye karşı dürtüsel düzeyde kalırız.

7. Heyecanlardan duygulara

Dürtüler doğalsa, heyecanlar kısmen doğal, kısmen eğitimle yönlendirilmişse, duygularımız artık doğal olmaktan ziyade kültürelidir. Duygular öğrenilir. Geçmişten günümüze hiçbir toplumda bu görevden kaçınılmamıştır. İşin aslı, gelmiş geçmiş zamanlardan itibaren toplumlar anlatılır,

efsaneler ve ritüeller aracılığıyla iyi ile kötü, saf ile saf olmayan, kutsal ile dünyevi arasındaki farkı öğretmiş, topluluk üyelerinin davranışlarına rehberlik edebilecek düzen şemaları yaratmıştır. Topluluk içindeki davranışlarda kirlilik ile bulaşma arasında bir bağ kuruluyor; bunun sonucu olarak ancak büyü ve kan akıtma pratikleriyle içinden çıkılabileceğine inanılan özel ritüeller, korku ve tecrit uygulamaları geliyordu.

Antik Yunanlar insanın bütün duygularını, tutkularını ve erdemlerini model olacak ve yön gösterici şekilde Olympos'ta temsil etmişlerdi: Zeus gücü, Athena zekâyı, Aphrodite cinselliği, Ares saldırganlığı, Apollon güzelliği, Dionysos çılgınlığı temsil ediyordu. Bugün duygularımızı anlamak için artık büyüye kaçmış bu efsanelere başvurmuyoruz ama elimizde bize bütün eğilimleriyle aşkın ne olduğunu, bütün tezahürleriyle acının ne olduğunu, neşenin, hüznün, heyecanın, can sıkıntısının, trajedinin, umudun, yanılsamanın, melankolinin, coşkunun ne olduğunu öğreten görkemli bir edebiyat repertuarı var. Edebiyattan sayfalarla eğitilerek, örneğin acı karşısında bize çıkış yollarını göstermese bile onu nasıl göğüsleyebileceğimizi gösteren zihinsel haritalara sahibiz. Belki de Aiskhlos'un çok da gizemli olmayan "Acı, zihnin bir yanılgısıdır" ifadesinin anlamı budur.

8. Duygulardan düşünce egzersizine

Zihni eğitmek sadece düşünce egzersiziyle mümkündür; bu da ancak duyguyla desteklendiğinde çok daha etkin ve üretken olur. Aslında kalp açılmadan zihin açılmaz. Hepimizin bizi etkileyen öğretmenlerin derslerini tutkuyla çalışıp hevesimizi kıran öğretmenlerin derslerini ihmal etmiş olmamız tesadüf değildir. Platon bize öğrenmenin katılım, taklit ve etkilene yoluyla gerçekleştiğini hatırlatır. Yani duygusal bir katılım olmadan düşünce harekete geçmez.

Bu, duygusal düzenden en uzak görünenler bile dahil olmak üzere bütün bilgiler için geçerlidir çünkü tutku olmadan onları sürdürmek mümkün olmayacaktır.

Çocuklar bilmeyi sever ama birinin onlara bilmenin, özellikle günümüz çocuklarının internetten indirdikleri bir sürü bilgi anlamına gelmediğini öğretmesi gerekir. Bilmek, bütün bu bilgileri birbirine bağlayan bağlantıları kavramak anlamına gelir. İtalyancada bağ anlamına gelen "nesso" keli-

mesi, tanımak, bilmek, anlamına gelen “conoscere” kelimesinin kökünde bulunan terimdir. “Conoscere” “connettere”, yani birleştirmek, “bağ” kurmak demektir. Felsefe bu bağlantıların kurulduğu en önde gelen alandır.

Bu sebeple ilkokuldan itibaren felsefenin öğretilmesi gerekir. Hele de bugün, her zamankinden daha fazla. Bir zamanlar okul, bilginin aktarıldığı tek kurumdu, oysa bugün bir kavramlar bütünü olarak bilginin pek çok kaynağı var: Sinemadan tiyatroya, gazetelerden televizyona ve internete, doğru yanlış demeden bir sürü bilginin değerlendirme ölçütü olmaksızın yayıldığı sosyal medya ağlarından bahsetmiyorum bile. Bu aşamada okulun, çocukların edindiği bilgiler arasında bağlantı kurmak ve onlara davranışlarını, hayatlarını düzenleyen görüşlerin hangi temele dayandığını öğretmek gibi esaslı bir görevi vardır. Ama bağlantılar kurmak ve kendi görüşlerini denemeye tabi tutmak tam olarak felsefenin en başından kendine verdiği görev değil midir?

9. Felsefe özel bir bilgi değil, aralıksız eleştirel egzersizdir

Kendini “filozof” olarak ortaya koyan ve böylece ikna sanatında usta sofistlerden ayrılan Sokrates, âlimlerin, rahiplerin, genel olarak kendi görüşlerinin doğruluğuna inanan bütün insanların aksine, kendisi hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığını söyler. Bu sebeple Sokrates, hakikat arayışında, kendisini dinleyenlerin veya takipçisi öğrencilerin belirli bir konu hakkında ortaya koydukları görüşlere başvurur ve bu görüşlerin, bütün olası itirazlara dayanabilen geçerli argümanlara dayanıp dayanmadığını, yoksa dikkatlice incelendiğinde içlerinde çelişkiler ortaya çıktığı için çöküp çökmediğini doğrulamak amacıyla onları teste tabi tutar.

Daha önce değindiğimiz, hani şu annelerin çocuklara erken yaşta şeylerin anlamını tanımlamak için tekrar ettiği “hayır”lar sayesinde öğrendikleri ünlü çelişmezlik ilkesi, Sokrates için bir maymuncuk haline gelir. Filozof bu maymuncukla temelsiz söylemleri bozar, sadece görünüşte belirgin çelişki taşımayan görüşleri oyunda bırakır.

Örneğin herkesin tartışılan konuya göre az çok bir adalet, hakikat ya da güzellik fikri vardır, ama herkesin kendi savını destekleyecek uygun argümanları yoktur. Bu durumda Sokrates, kendisinin, hakkında bilgi sahibi olduğu adalet, hakikat ya da güzellik kavramlarını öğreten bir bil-

ge gibi değil, parmak eklemiyle kaplara vurarak, çıkan sestten tunçtan olup olmadıklarını denetleyen bir çömlekçi gibi davrandığını söyler. Tıpkı çömlekçinin kaplara yaptığı gibi, Sokrates de dinleyicilerinin ya da öğrencilerinin ortaya koyduğu fikirlerin sağlam temellere dayanıp dayanmadığını, öncüller ile sonuçlar arasında kusursuz bir mantıksal tutarlılık olup olmadığını, görüşlerinin adım adım şekillenişinde çelişkiler barındırıp barındırmadığını ya da bunlardan etkilenip etkilenmediğini denetler. Peki bu nasıl olur? Elbette diyalog yoluyla.

10. Felsefi diyalog

Diyalog, söylerken dilimize kolay geliverir ama sandığımız kadar kolay bir söz değildir. “Dia” ile başlayan bütün Yunanca kelimeler bir karşıtlığa işaret eder; örneğin: “Diametro” yani çap, çemberin iki noktası arasındaki en uzak mesafeyi ölçer, “diavolo” yani şeytan Tanrı karşıtıdır. Diyalog iki ya da daha çok görüş arasındaki mesafeyi işaret eder çünkü bizimle aynı fikirde olanlarla diyalog kurulmaz. Onlarla sadece uzlaşılır.

Felsefi alıştırma diyalog kurmaktan ibarettir, yani farklı hatta taban tabana zıt görüşleri ortaya koymakla ve karşı karşıya getirmekle oluşur; bundaki amaç televizyondaki tartışmalarda olduğu gibi karşındakini yenmek ya da onun üstüne çıkmak değil, onunla birlikte hakikati aramaktır. Bu nedenle tartışmanın dostane ve rekabetçi olmayan bir ortamda gerçekleşmesi gerekir. Buna gönderme yapan, felsefe kelimesinde geçen “filía” yani arkadaşlık, dostluk ifadesidir.

Daha önceden değindiğimiz gibi, bir bilgeden farklı olarak, filozof hakikatin sahibi değildir, hakikati sever ve bu nedenle görüşlerini ortaya koyan dostlarıyla birlikte hakikatin peşine düşer; diğerine karşı üste çıkmak için değil, birlikte hakikati bulmak ya da hiç değilse ona birlikte yaklaşmak için çabalar. Bu nedenle, “felsefi diyalog” kendine özgü niteliğiyle Yunanların sofistlere özgü tartışma sanatı olan, ince ve aldatıcı akıl yürütmeler ya da savunulan konunun doğru mu yanlış mı olduğuna bakmaksızın kullanılan sahte kıyaslarla yapılan “eristik diyalog”dan (haklı olma sanatı) ayrılır. Felsefi diyalogu uygulayabilmek için son derece hoşgörölü olmak gerekir ve bu hoşgörü karşındakinin konuşmasını bitirmesine izin vermek (çünkü bu sadece bir terbiye göstergesidir) anlamında bir hoşgörü değil, onun söz-